

Диха М. В.

ЦІЛІ ТА ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ПОТОЧНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

У статті визначені цілі та пріоритети реформ в Україні, враховуючи поточну ситуацію, що склалася в економіці та в соціальній сфері. Наголошується на необхідності зміни стратегічних цілей, надання процесу реформування реалістичної спрямованості. Автор наголошує на необхідності розвитку інституціональних засад державного управління, активізації внутрішніх резервів розвитку соціально-економічних процесів, розвитку наукомістких технологій та інноваційної діяльності, розробки зваженої соціально-економічної політики, відмови від патерналістської моделі та послідовного створення умов для активізації можливостей населення самостійно вирішувати свої соціальні проблеми. Наведено стратегічний контур участі держави в досягненні цілей соціально-економічного розвитку, який включає стратегічний аналіз і визначення цілей, стратегічний і тактичний рівні цілепокладання, стратегічний контроль і регулювання соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: цілі, пріоритети, соціально-економічний розвиток, цілепокладання, реформування

Рис.: 3. *Бібл.:* 12.

Диха Марія Василівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки підприємства і підприємництва, Хмельницький національний університет (вул. Інститутська, 11, Хмельницький, 29016, Україна)

Email: dyha-mv@ukr.net

УДК 338 (477)

Дыха М. В.

ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ С УЧЕТОМ ТЕКУЩЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ

В статье определены цели и приоритеты реформ в Украине с учетом текущей ситуации в экономике и социальной сфере. Отмечается необходимость изменения стратегических целей, предоставления процессу реформирования реалистической направленности. Автор отмечает необходимость развития институциональных основ государственного управления, активизации внутренних резервов развития социально-экономических процессов, развития наукоемких технологий и инновационной деятельности, разработки взвешенной социально-экономической политики, отказа от патерналистской модели и последовательного создания условий для активизации возможностей населения самостоятельно решать свои социальные проблемы. Приведен стратегический контур участия государства в достижении целей социально-экономического развития, который включает стратегический анализ и определение целей, стратегический и тактический уровни целеполагания, стратегический контроль и регулирование социально-экономического развития.

Ключевые слова: цели, приоритеты, социально-экономическое развитие, целеполагание, реформирование

Рис.: 3. *Библ.:* 12.

Дыха Мария Васильевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики предприятия и предпринимательства, Хмельницкий национальный университет (ул. Институтская, 11, Хмельницкий, 29016, Украина)

Email: dyha-mv@ukr.net

UDC 338 (477)

Dykha M. V.

GOALS AND PRIORITIES OF SOCIO-ECONOMIC REFORMS WITH CONSIDERATION OF THE CURRENT ECONOMIC SITUATION

The article defines goals and priorities of reforms in Ukraine with consideration of the current situation in economy and social sphere. It marks the necessity of changing strategic goals and giving realistic orientation to the process of reformation. The author marks the necessity of development of institutional grounds of state management, activation of internal reserves of development of socio-economic processes, development of science intensive technologies and innovation activity, development of the weighted socio-economic policy, refusal from the paternalistic model and consequent establishment of conditions for activation of possibilities of the population to solve their social problems independently. The article provides a strategic contour of participation of the state in achievement of goals of socio-economic development, which includes a strategic analysis and identification of goals, strategic and tactical levels of goal-setting, strategic control and regulation of socio-economic development.

Key words: goals, priorities, socio-economic development, goal-setting, reformation

Рис.: 3. *Bibl.:* 12.

Dykha Mariya V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Enterprise Economics and Business, Khmelnytsky National University (vul. Instytutska, 11, Khmelnytsky, 29016, Ukraine)

Email: dyha-mv@ukr.net

Актуальність теми. Соціально-економічні перетворення у вітчизняній економіці не привели, як очікувалося, до формування високоефективного господарського механізму, побудованого на засадах приватної власності та ефективної конкуренції, а посилення останньої у світовій економіці і поява нових стратегічних ризиків, які посилила світова фінансово-економічна криза, визначили нові загрози національним інтересам України в економічній сфері.

Необхідність змін стала особливо очевидною в результаті проявів глобальної фінансової кризи. Першопричиною більшості негативних змін варто визнати втрату суб'єктності держави в управлінні народним господарством, у той час, як системи управління в країнах – лідерах світової економіки розвиваються в бік посилення державного регулювання в самих різних формах.

Все це говорить про те, що зростає необхідність відновлення суб'єктності держави в стратегічному управлінні, в якому сталий розвиток країни має бути тісно пов'язаний із забезпеченням соціально-економічного розвитку держави, підвищенням конкурентоспроможності та соціальної стабільності держави на довгострокову перспективу. При цьому, стратегічна суб'єктність держави в управлінні соціально-економічними процесами вимагає, в першу чергу, наявності адекватної мети або цілого комплексу цілей, які є не тільки значущими, але і такими, які можливо реально реалізувати в поточній економічній ситуації.

Аналіз попередніх публікацій. Питання про цілепокладання в управлінні взагалі (в будь-якому його вигляді), а у державному управлінні особливо, належить до числа найбільш актуальних і важливих для управлінської теорії та практики і, на жаль, як зазначає Г. В. Атаманчук, до тих методологій яких найменше розроблена. Довгі роки в нашій країні не обговорювалася проблема про те, яке суспільство хоче народ, в чому реальні інтереси останнього і як досягти їх практичної реалізації [2].

У зарубіжній науковій літературі стратегічні аспекти цілепокладання досліджували М. Портер, П. Друкер, І. Ансофф, Л. Абалкін, А. Гранберг, Д. Львов та ін. Значною мірою роботи цих авторів успадковують напрацювання із сфери стратегічного планування у корпоративному секторі економіки, в той час як між корпоративним та державним плануванням все ж є відмінності, в першу чергу, в масштабах і різноманітності цілей.

Таким чином, у сучасних умовах соціально-економічного розвитку держави назріла необхідність вироблення науково-обґрунтованої парадигми цілепокладання, яка могла б об'єднати накопичені в цій сфері наукові знання. Цілком очевидно також, що така парадигма має вирішити комплекс важливих теоретичних і методологічних питань, пов'язаних із забезпеченням процесу цілепокладання та ефективного стратегування розвитку національної економіки. Окрім того, поточний стан економіки вносить свої корективи у процес цілепокладання, що актуалізує проблему, яка буде розглянута у цій статті.

Отже, **метою** статті є визначення цілей та пріоритетів соціально-економічних реформ в Україні з урахуванням поточної економічної ситуації.

Виклад основного матеріалу. Перехід до справжньої демократії передбачає перш за все зміну механізмів цілепокладання в державному управлінні, надання даній підсистемі елементів об'єктивно зумовленого, обґрунтованого і раціонального характеру. Цілі становлять собою продукт діяльності політичної системи, певним чином суб'єктивний відбиток об'єктивного, як зазначають автори роботи «Державне управління» [3, с. 82].

У науці «цілепокладання» розглядається як «термін, який характеризує процеси виявлення, формування, вибору, обґрунтування, затвердження цілей соціально-економічного розвитку держави, країни, регіонів, корпорацій, соціальних спільнот» [9, с. 83]. Воно є досить складним етапом стратегічного планування, що спрямоване на опис бажаного стану економіки і суспільства в цілому. Ціле-

покладання впливає на всю сукупність заходів, дій органів державного управління.

У понятійний апарат державного соціально-економічного цілепокладання включаються наступні поняття: мета – бажане, обумовлене необхідністю задоволення потреб і запитів держави, суспільства, соціальних груп, людей за допомогою використання наявних і залучених ресурсів, здійснення виробничо-економічних та інших видів діяльності, виходу на необхідні намічені результати [9, с. 84] або визначений у часі і просторі кінцевий стан системи або її частини, яка має бути досягнута за допомогою наявних або таких, що підлягають виявленню засобів [7]; цілеспрямованість – орієнтація заходів, дій суб'єктів господарювання, учасників соціально-економічних процесів на досягнення обраних, встановлених, запропонованих цілей. Термін ціленаправленість отримав розвиток в рамках програмно-цільового підходу; цілеспрямованість – прагнення побудувати державне управління таким чином, щоб воно було підпорядковано, в першу чергу, вирішенню завдань у намічені терміни, що містяться у державних стратегіях, планах, програмах, бюджетах. Цей термін вперше був використаний у 1974 р. в книзі Р. Акоффа і Ф. Емері «Про цілеспрямовані системи» [1]. Тобто, крім постановки цілей цілепокладання передбачає ціленаправленість і цілеспрямованість як необхідні умови для їх реалізації.

Активне використання стратегії цілепокладання у сфері державного управління почалося в США і країнах Західної Європи у 1950–1960-х роках. При цьому широко використовувався досвід, накопичений у сфері бізнесу, де ця форма управлінської діяльності застосовувалася значно раніше. Актуальність використання стратегії цілепокладання на регіональному рівні визначалася ще і тим, що у післявоєнний час у США і Європі відбувався суттєвий перерозподіл повноважень і функцій між урядом і центральною владою регіонів. Зокрема, це виразилося в активному впровадженні принципу субсидіарності, який покладав велику відповідальність на плечі регіонів і, відповідно, вимагав від них більш продуманої, чітко спланованої політики [11, с. 88–90].

У західній науці соціального управління вважається, що на першій стадії управлінської діяльності ставиться мета: визначити параметри оптимального функціонування і розвитку об'єкта або модель його майбутнього стану [4]. Заходи, які повинні виконати суб'єкти управління, складають зміст основної функції управління – «цілепокладання».

Західні фахівці в сфері управління підкреслюють, що цілепокладання має пронизувати і визначати всі стадії управлінської роботи: інформаційну, організаційну, регулюючу, координуючу, контрольну. Цілепокладання лежить в основі головного принципу управління – системного підходу.

Слід зазначити, що, незважаючи на накопичений на Заході великий досвід у сфері стратегії цілепокладання, все ж в теорії і практиці державного управління визначення головних цілей, узгодження цілей різних рівнів досліджено недостатньо, що іноді призводить до величезних витрат у практиці соціального управління. Особливо велика

плутанина існує в класифікації цілей за змістом (соціальні, економічні, політичні, моральні і т. ін.), за часом (довгострокові, середньострокові, короткострокові), за рівнями управління (центр, муніципальне утворення). Мета нерідко плутається із засобами її досягнення.

Сам процес цілепокладання розглядається, насамперед, як діяльність з виявлення та аналізу потреб керованого об'єкта в продукції, послугах, освітньому, інтелектуальному або інформаційному продукті з урахуванням реальних можливостей їх найбільш повного задоволення.

Західні науковці виділяють наступні можливі підходи до визначення мети:

1. Її прийнятність. У цьому випадку мета визначає здійснення поліпшення стану справ, усунення недоліків, але без можливих змін системи і без додаткових витрат ресурсів. Такі цілі застосовуються у повсякденній практиці управління.
2. Оптимальність. У цьому випадку мета виводиться з стану системи, її можливостей і ресурсів і планується її поліпшення, перехід до більш якісного стану. Ресурси тут не тільки ефективно використовуються, але і вводяться нові по мірі необхідності. У цьому підході використовується метод моделювання, де мета сприймається як модель поліпшеного стану системи. Цей метод є ефективним, коли ставиться завдання раціонального витрачання ресурсів, коли необхідно затратити мінімальну кількість ресурсів при досягненні цієї мети або отримати найбільший результат при обмежених ресурсах.
3. Пристосованість (адаптивність) до будь-якого запрограмованого результату. Мета визначає майбутній стан системи, і тому функціонування та розвиток даної системи в сьогоденні орієнтується на стан поставленої мети. Якщо ця мета не визначена, оскільки не вистачає знань та уявлень про неї, то розробля-

ються кілька варіантів мети і відповідно шляхи їх досягнення.

Вважається також, що цілі повинні відповідати вимогам конкретності, реальності, контрольованості, адже цілепокладання – складний процес, що включає не лише формулювання цілей, але й їх перевірку, корегування, узгодження, прогнозування. Завершальна ланка цілепокладання – програмування діяльності з досягнення сформульованих цілей [8, с. 42–44].

Автор даної статті переконана, що у сучасних умовах мета реформування соціально-економічної сфери полягає в розвитку інституціональних засад державного управління, активізації внутрішніх резервів, розвитку наукомістких технологій та інноваційної діяльності, розробці зваженої соціально-економічної політики, що вимагає послідовного створення умов для активізації можливостей населення самостійно вирішувати свої соціальні проблеми, використовуючи при цьому прості інструменти адміністративного управління.

Нині вихідним пунктом постановки цілей в системі державного управління економікою і соціальною сферою, на переконання автора, мають стати цілі та пріоритети соціально-економічних реформ в Україні, які наведені на рис. 1.

У той же час слід розуміти, що постановка таких цілей повинна узгоджуватися із реальною економічною ситуацією.

Провідні українські економісти наголошують, що в сучасних умовах держава вже не в змозі нести надвеликий тягар соціальних витрат [12, с. 45]. Підтримуючи позицію В. Є. Вороніна, О. М. Пищуліної, Я. А. Жаліло, С. І. Лавриненко, Д. С. Покришка [12], автор цієї статті переконана, що нині цілі економічного розвитку слід вважати найбільш пріоритетними та перспективними, оскільки їх досягнення дозволяє максимально зняти навантаження на бюджет і ефективно вирішувати соціальні проблеми.

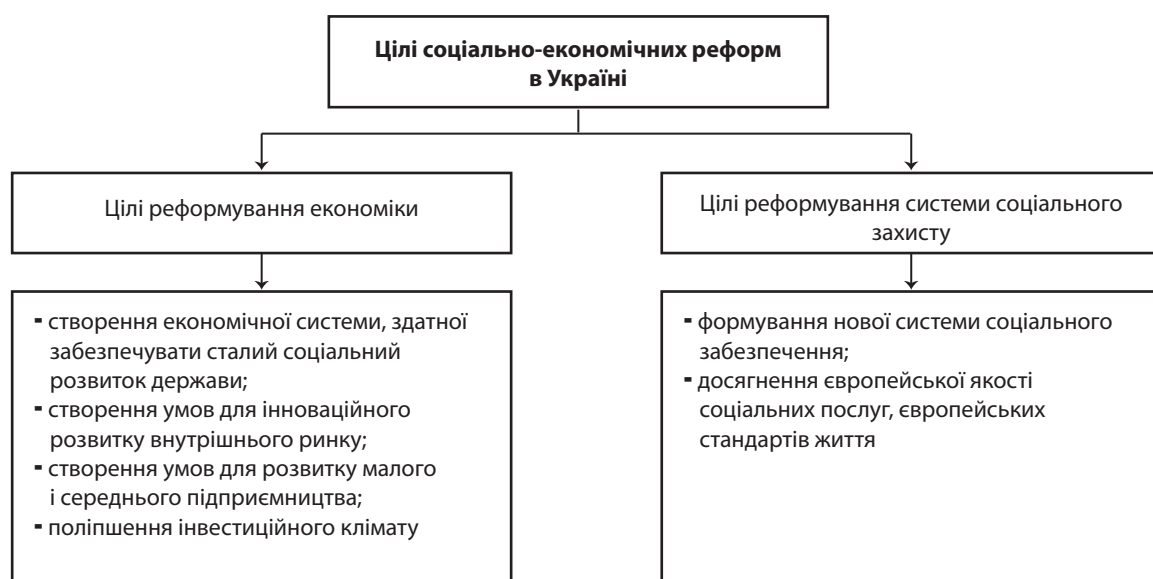

Рис. 1. Декомпозиція головної мети стратегії соціально-економічного розвитку України (складено автором)

Щоб забезпечити заявлену мету – досягнення високої якості життя населення – необхідно істотно підвищити продуктивність праці і капіталу. Це неможливо зробити без концентрації ресурсів в тих сферах, де поліпшення принесе найбільш значущі результати за ключовими позиціями бізнесу або відносин з іншими суб'єктами, без відповідних структурних змін в економіці України, без концентрації зусиль на пошуку постіндустріальних джерел розвитку.

Базовою метою забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку є перехід до нової економічної політики на основі взаємодії науки, бізнесу і держави, а забезпечення конкурентоспроможності України і реалізація її економічного потенціалу розглядається у розрізі ринків і має здійснюватися за рахунок:

- концентрації зусиль на точках зростання (зони інтенсивного економічного розвитку) і концентрації інвестицій у найважливіших базисних секторах економіки регіону/країни із забезпеченням високої цінності виробленого товару;
- формування каркаса розвитку, інфраструктури і системи розселення, що забезпечують стійкість просторового розвитку;
- розвитку небазисних секторів з метою підвищення внутрішнього попиту і забезпечення мобільності і відтворення людського капіталу;
- формування сприятливого бізнес-клімату та інвестиційної привабливості України.

Для забезпечення динамічного економічного зростання в середньостроковій перспективі необхідне виконання мінімум таких трьох передумов: по-перше, максимально можливе використання наявного в країні потенціалу; по-друге, збереження в Україні фінансових ресурсів, що генеруються в рамках вітчизняної економіки і перетворення їх на головне джерело попиту на вітчизняну продукцію; по-третє, створення в економіці умов для нормальної інвестиційної діяльності та здійснення процесу розширеного виробництва. Саме під кутом зору створення цих умов повинні розглядатися всі питання економічної політики і формуватися концепції економічного розвитку України на перспективу.

Можна виділити декілька векторів структурної модернізації вітчизняної економіки. Вектор перший – передбачає, по-перше, створення прозорих правил економічної гри, прозорі процедури адміністрування та дерегулювання бізнес-діяльності. Вектор другий – реформування банківської та кредитно-грошової систем. Метою таких реформ має стати стимулювання пріоритетного розвитку банків, орієнтованих як на виробниче кредитування. Вектор третій – запуск державних цільових програм, програм державно-приватного партнерства для забезпечення пріоритетного розвитку «проривних» галузей економіки, щоб модернізувати, реорганізувати, провести перебудову системи дистрибуції та маркетингової політики і завоювати ключові позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках у даних секторах економіки.

Концентруючись на досягненні економічних цілей зростання, не можна забувати, що найважливішою функцією держави є підтримання рівноваги і діалогу між різними соціальними верствами і групами населення.

Особливу роль у цьому відіграв державний соціальний патерналізм, реалізація широкого спектру функцій, що в специфічних українських умовах забезпечувало легітимність і стабільність самих державних інститутів.

Згідно з «двополюсною» структурою українського суспільства сьогодні склалися два принципово різних підходи до ролі в ньому держави, насамперед, до соціальних функцій останньої.

Перший підхід заснований на державному патерналізмі масованої підтримки життєвого рівня населення за рахунок ресурсів держави. Вже зараз очевидні недоліки патерналістської моделі розвитку. Спроба вирішення проблеми бідності лише за рахунок ресурсів держави не має реальної перспективи. Вона неминуче вимагає масованого нарощування податкового навантаження на товаровиробників і, по суті, призводить до нового періоду застою українського суспільства, але у набагато гірших соціальних і економічних умовах. Такий застій стане не засобом виживання суспільства і держави, а стратегічним глухим кутом.

Другий підхід – прискорена реалізація моделі «субсидарної держави», заснованої на принципі: держава відповідає лише за забезпечення мінімуму соціальних послуг, решту громадяни повинні заробляти самі. Передбачається перерозподіл соціальних витрат на користь найбільш уразливих груп населення при одночасному скороченні соціальних трансфертів забезпеченим сім'ям. Такий соціальний маневр повинен був би зняти з держави надлишкове соціальне навантаження, забезпечити можливість зниження податків і створити імпульс економічного зростання, але цей варіант ефективний лише в умовах стійкого економічного зростання і за наявності масового середнього класу. Нині ж це призведе лише до подальшого відчуження значної частини традиціоналістськи орієнтованих соціальних груп від держави, що неминуче виллється в зниження легітимності і ослаблення державної влади, посилення соціальної напруги.

На думку автора цієї статті, сьогодні для України у соціально-економічній площині найбільш прийнятною є модель У. Беверіджа (рис. 2).

Модель Беверіджа характеризують такі особливості:

- трирівневий тип соціального захисту, що закріплює за державою обов'язки надання базових гарантій соціального захисту всьому населенню, за роботодавцем – соціальне (професійне) страхування найманих працівників (у якому часткову участь приймає працівник), за працівником – додаткове особисте страхування;
- орієнтація державних соціальних гарантій на життєвий мінімум, додаткового професійного страхування – на заміщення (компенсацію) заробітку, додаткового добровільного особистого страхування – на реалізацію працівниками своїх особистих

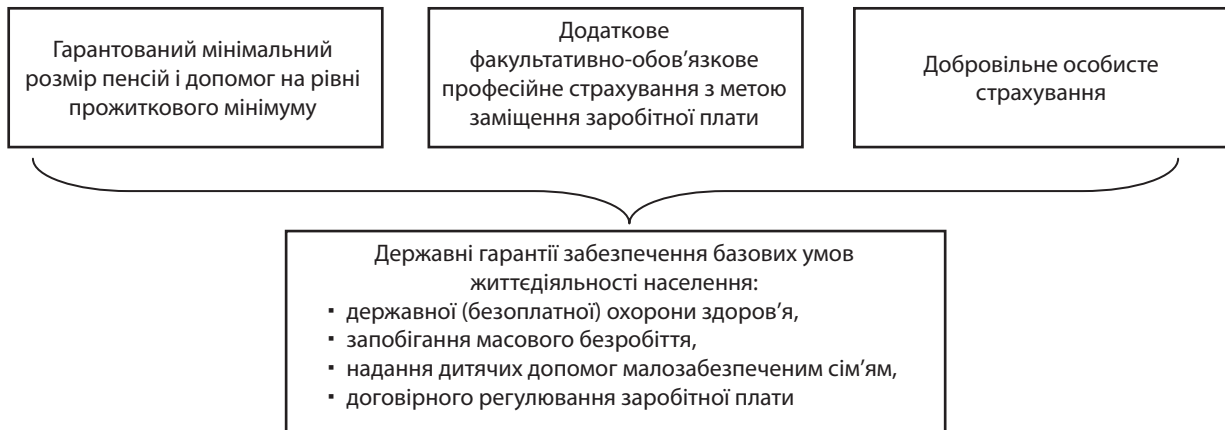

Рис. 2. Модель соціального захисту Беверіджа

можливостей на користь власного соціального захисту;

- забезпечення державою трьох базових умов життєдіяльності населення: державна охорона здоров'я, надання рівних можливостей для виховання дітей сім'ям з різними доходами (допомоги на дітей) і запобігання масового безробіття [6; 10].

Таким чином, в соціальній сфері метою держави є забезпечення належного рівня життя малозабезпечених громадян на адресній основі, зосередження уваги на працюючій частині населення, забезпечення умов зростання доходів.

Необхідно підкреслити, що лише модель економічного зростання, забезпечення зростання добробуту більшості населення зможе реально зняти соціально-економічну кризу. Якщо ж в економічній політиці ставка буде зроблена на «зростання заради зростання», загострення соціальної обстановки в країні може в значній мірі утруднити реалізацію цілей соціально-економічної модернізації.

Сама по собі постановка цілей вимагає відповідних механізмів її досягнення на рівні стратегічного управління. Західні експерти поділяють цілі на головну мету (генеральну), другорядні цілі другого рівня, третього рівня, цілі окремих структур управління тощо.

На думку автора статті, такий підхід може бути взятий за основу цілепокладання у вітчизняній управлінській парадигмі, але самі цілі можуть бути згруповані у певний стратегічний контур, поділені на стратегічні та тактичні.

Стратегічний контур досягнення мети управління національною економікою, який включає два рівні цілепокладання – стратегічний та тактичний, наведено на рисунку (рис. 3).

Ефективність досягнення цілей можна визначити як міру досягнення результатів, що визначені стратегічною метою, як ступінь відповідності отриманого результату запланованому ефекту, який визначений у процесі стратегічного цілепокладання.

Висновки. Отже, науково обґрунтована постановка цілей державного управління дуже важлива, адже саме вони обумовлюють формування і функціонування певного механізму управління, принципи, стиль управлінської діяльності, вибір її форм, методів, засобів і технологічних прийомів.

В цій статті структуровані цілі та завдання модернізації соціально-економічної системи України, визначений стратегічний контур участі держави в досягненні цілей соціально-економічного розвитку.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що передумови ефективності та дієвості державної стратегії повинні забезпечувати здатність держави ставити цілі і досягати стратегічних орієнтирів розвитку, виконувати завдання, пов'язані із управлінням соціально-економічними процесами, здатністю держави адекватно реагувати на сучасні виклики та економічні реалії із застосуванням важелів макроекономічного планування та управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акофф Р. О целеустремленных системах / Р. Акофф, Ф. Эмери; Под ред. И.А. Ушаков; Пер. с англ. Г.Б. Рубальский. – М.: Сов. радио, 1974. – 272 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/343602/>
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Курс лекций / Г. В. Атаманчук. – М.: Изд-во «Юридическая литература», 1997 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1133_page_31.html

REFERENCES

- Akoff, R., and Emeri, F. "O tselestremennykh sistemakh" [About purposeful systems]. <http://www.twirpx.com/file/343602/>.
- Atamanchuk, G. V. "Teoriia gosudarstvennogo upravleniia. Kurs lektсий" [The theory of public administration. The course of lectures]. http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1133_page_31.html.
- Klaus, G. Kibernetika i obshchestvo [Cybernetics and Society]. Moscow: Progress, 1967.

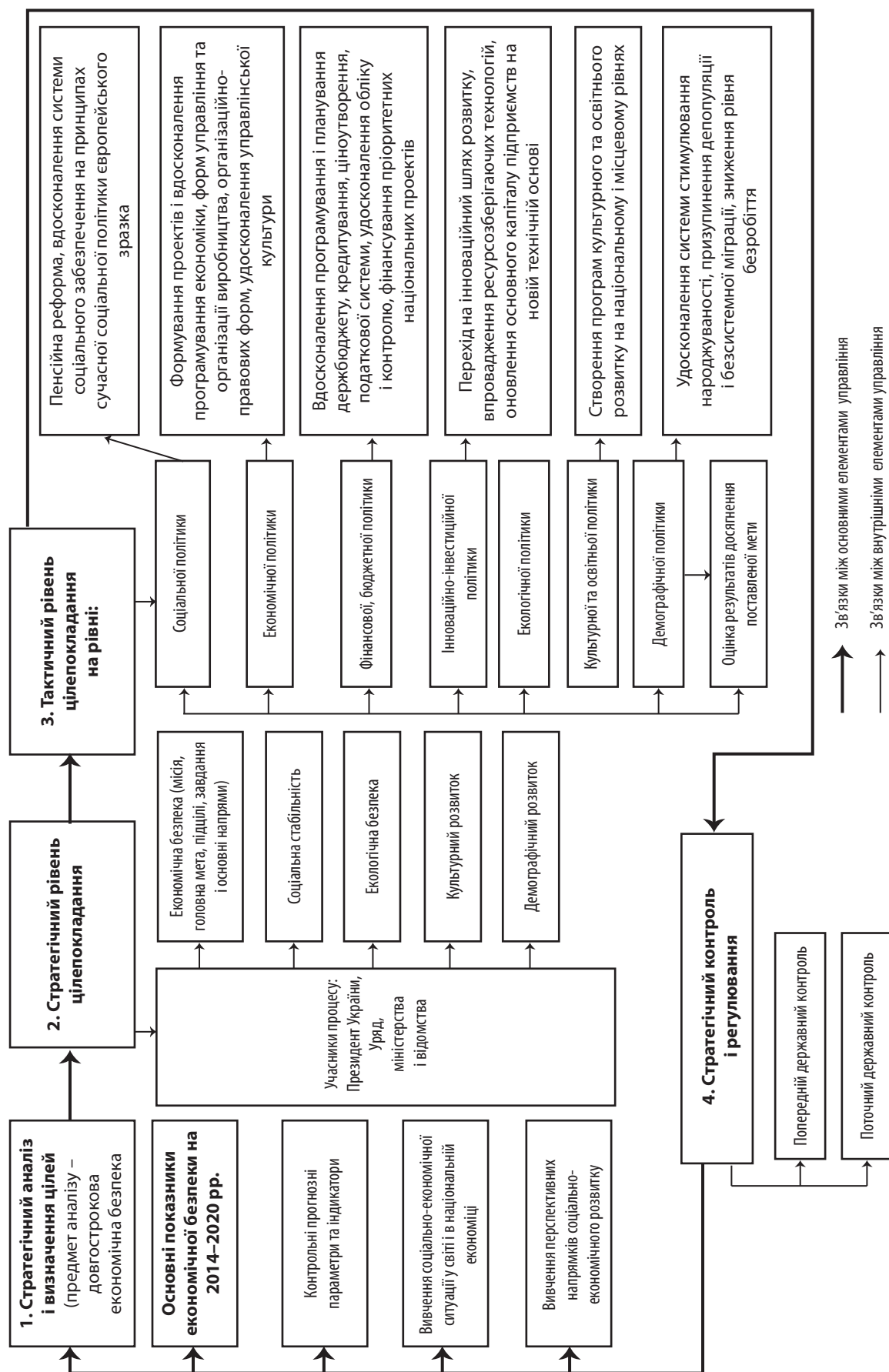

Рис. 3. Стратегічний контур участі держави в досягненні цілей соціально-економічного розвитку держави (складено автором)

3. Державне управління: навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Смоленський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко; за ред. А. Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 343 с.
4. Клаус Г. Кибернетика и общество / Г. Клаус; перевод с немецкого. – М.: Прогресс, 1967. – 432 с.
5. Кланд Д. Системный анализ и целевое управление / Д. Кланд, У. Кинг; Пер. с англ. – М.: Сов. радио, 1974. – 280 с.
6. Колос Е. А. Особенности формирования и развития моделей социальной защиты населения // Вестник КАСУ. – 2007 – № 4 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/28_NIOXXI_2008/Economics/35620.doc.htm
7. Петров В. И. Целеполагание в полиструктурных социально-экономических системах / В. И. Петров // Вестник Северо-Кавказского государственного технического университета. – 2008. – № 3 (16) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ncstu.ru>
8. Плахова О. М. Соціологія управління: Навчально-методичний посібник для студентів соціологічного факультету. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 128 с.
9. Райзберг Б. Целенаправленность как фактор эффективности государственного регулирования / Б. Райзберг // Экономист. – 2010. – № 4. – С. 83–90.
10. Роик В. Д. Социальная модель государства: опыт стран Европы и выбор современной России / В. Д. Роик // Социальная модель государства: выбор современной России и опыт Европы. Аналитический вестник Совета Федерации ФС РФ. – 2007. – № 6 (294).
11. Тамбовцев В. Субъекты модернизации: воздействие групп интересов на стратегии развития / В. Тамбовцев, А. Верведа // Вопросы экономики. – 2008. – № 3. – С. 86–106.
12. Україна як соціальна держава: гасло для політичної конкуренції чи шлях до солідаризації суспільства? / О. М. Пищуліна, Я. А. Жаліло, С. І. Лавриненко Д. С. Покришка / за заг. ред. В. Є. Воротіна – К.: НІСД, 2009. – 108 с.
- Klland, D., and King, U. *Sistemnyy analiz i tselevoe upravlenie* [System analysis and management by objectives]. Moscow: Sovetskoe radio, 1974.
- Kolos, E. A. "Osobennosti formirovaniia i razvitiia modeley sotsialnoy zashchity naseleniia" [Features of formation and development of models of social protection]. http://www.rusnauka.com/28_NIOXXI_2008/>Economics/35620.doc.htm.
- Melnyk, A. F., Smolenskiy, O. Yu., and Vasina, A. Yu. *Derzhavne upravlinnia* [Governance]. Kyiv: Znannia-Pres, 2003.
- Petrov, V. I. "Tselepolaganie v polistrukturnykh sotsialno-ekonomicheskikh sistemakh" [Targeting in polystructural socio-economic systems]. <http://www.ncstu.ru>.
- Plakhova, O. M. *Sotsiologiia upravlinnia* [Sociology management]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2011.
- Pyshchulina, O. M., Zhalilo, Ya. A., and Lavrynenko, S. I. *Ukraina iak sotsialna derzhava: haslo dlia politychnoi konkurentsii chy shliakh do solidaryzatsii suspilstva?* [Ukraine as a welfare state: the slogan for political competition or the path to social solidarity?]. Kyiv: NISD, 2009.
- Roik, V. D. "Sotsialnaia model gosudarstva: opyt stran Evropy i vybor sovremennoy Rossii" [The social model of the state: the experience of the countries of Europe and the choice of modern Russia]. *Sotsialnaia model gosudarstva: vybor sovremennoy Rossii i opyt Evropy. Analiticheskiiy vestnik Soveta Federatsii FS RF*, no. 6(294) (2007).
- Rayzberg, B. "Tselanapravlennost kak faktor effektivnosti gosudarstvennogo regulirovaniia" [Goal orientation as a factor in the effectiveness of state regulation]. *Ekonomist*, no. 4 (2010): 83-90.
- Tambovtsev, V., and Verveda, A. "Subekty modernizatsii: vozdeystvie grupp interesov na strategii razvitiia" [Subjects of modernization: the impact of interest groups on the development strategy]. *Voprosy ekonomiki*, no. 3 (2008): 86-106.